

Goran Ivanišević

Zagreb

Šezdeset godina "Reumatizma"

Sixty years of "Reumatizam"

Došavši do 60. godišta reumatološkoga časopisa "Reumatizam", glasila Hrvatskoga reumatološkog društva HLZ-a, zamolili smo njegova dugogodišnjega glavnog urednika profesora Theodora Dürrigla, doajena hrvat-

R: Gospodine profesore, često se među fizijatrima i reumatolozima u Hrvatskoj pri spomenu reumatologije spominje Vaše ime. Reumatologija=Theodor Dürrigl. Kako bi to mogli protumačiti?

Prof. Dürrigl: Ja takvu izjavu ne dopuštam, niti bih je ikada upotrijebio. Naime, opetovano sam pisao i isticao kako je reumatologiju kao struku u nas osnovao Drago Čop. To je i dokazano, jer je osnovao zavod za liječenje reumatskih bolesti, osnovao je odgovarajuću sekciju u HLZ-u i utemeljio ovaj časopis koji je bio široko prihvaćen i od liječnika opće medicine, a što je bila Čopova intencija. Danas je to vrijedan znanstveno-stručni časopis. I još nešto bitno: gotovo niti u jednoj struci (premda ima iznimaka, npr. Božidar Špišić u počecima ortopedije južno od Alpa) nitko nije samo jedan i nitko nije sam - uvijek se opiremo o nečija ramena i saznanja na kojima gradimo vlastite spoznaje, uvijek s nekim surađujemo. Unatoč tomu što znanost danas radi velike i brze korake unaprijed, ipak je sve to nastavak onoga što je začeto u prošlosti i čega se valja povremeno prisjetiti. Parafrazirat ću velikoga simfoničara Gustava Mahlera koji reče kako tradicija nije klanjanje pepelu, nego održavanje plamena.

R: Razvitak reumatologije na prostoru Republike Hrvatske, je li započeo ranije i bio brži, nego na ostalim prostorima bivše Jugoslavije?

Prof. Dürrigl: Razvitak reumatologije na ovim prostorima započeo je nedvojbeno u Hrvatskoj. O tome sam opširno i dokumentirano pisao u knjizi "Reumatologija u Hrvatskoj". Prvi prikazi bolesnika s bolešću koju danas svrstavamo među reumatske nalaze se na stranicama "Liječničkog vjesnika" već početkom 20. stoljeća. Glavna tema Trećega sveslavenskog liječničkog kongre-

ske reumatologije, za razgovor. Prigoda je to zahvaliti gospodinu profesoru za sve što je učinio za razvitak i organizaciju reumatologije u Hrvatskoj i prostorima bivše Jugoslavije.

sa u Splitu 1930. godine bila je reumatizam, a glavni je referat iznio Drago Čop. U Hrvatskoj je osnovan i prvi Odbor za reumatske bolesti, kojim je tadašnja Jugoslavija učlanjena u Ligu za suzbijanje reumatizma. Držim, dakle, da se može tvrditi kako se reumatologija postupno, sve do Drugoga svjetskog rata, razvijala pretežito u Hrvatskoj, osim rijetkih iznimaka vezanih uz osobne stručne interese nekih prominentnih internista, kao npr. profesora Branislava Stanojevića u Beogradu i profesora Igora Tavčara u Ljubljani.

R: Kakvu su ulogu u tome imali Hrvatski liječnički zbor i njegova Sekcija za balneologiju, reumatologiju i fizikalnu medicinu?

Prof. Dürrigl: Uloga te udruge bila je, napose s današnjeg zrenika, doista nemjerljiva, jer su se tu - u redovitim vremenskim razmacima - sastajali gotovo svi liječnici zainteresirani za reumatske bolesti. Raspravljalo se o vlastitim iskustvima i iznosili su se izvještaji iz svijeta. Time je značajno aktiviran i ubrzan razvoj reumatologije i porast zanimanja za tu tada novu granu medicine u razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata. Drago Čop upravo je kroz Sekciju organizirao prva tri reumatološka kongresa u tadašnjoj Jugoslaviji, gdje su na prvome referirali gotovo isključivo hrvatski liječnici, a već na drugome - na Čopov poziv - i kolege iz drugih jugoslavenskih republika.

R: Časopis "Reumatizam" je pratio razvitak reumatologije. Kako je bio prihvaćen u svijetu i koje su zasluge u tome njegova prvoga glavnog urednika primarijusa dr. Drage Čopa?

Prof. Dürrigl: Da, razvoju jedne nove struke u svojoj sredini značajno pridonosi i pisana riječ. Čop je mudro pred-

vidio da časopis "Reumatizam" isprva bude namijenjen svim liječnicima opće i interne medicine, pa je i stručna razina u prvim godištim časopisa bila prvenstveno usmjerena na buđenje zanimanja i edukaciju o reumatskim bolestima. Današnji mladi liječnici i ne znaju od kolike je vrijednosti bilo dopuštenje koje je Čop zamolio od Europskog reumatološkog društva da se u časopisu "Reumatizam", u hrvatskom prijevodu, otisne "Vademecum", tj. tadašnje službene smjernice za dijagnostiku i liječenje reumatskih bolesti. Napredak struke i osobito sve novije i novije znanstvene spoznaje neminovno su dovele do toga da se i kakvoća i razina našega časopisa postupno podižu, te se primjerak kojega današnjeg broja "Reumatizma" gotovo i ne može usporediti s nekim iz kasnih 1950-ih godina, kad je Čop u želji za širenjem časopisa među liječnike primarne zdravstvene zaštite dodao podnaslov "Praxis medici". Unatoč skromnu početku, "Reumatizam" je bio prihvaćen i izvan granica tadašnje Jugoslavije, jer je Čop često molio vodeće svjetske reumatologe da napišu članak za "Reumatizam" i jer je od početka gotovo svaki objavljen članak imao i sažetak na kojem od svjetskih jezika.

R: Vi ste, gospodine Profesore, preuzeli uređivanje "Reumatizma" u dramatičnim okolnostima? Tijekom Vašega uredničkog rada uveli ste mnoge zanimljive rubrike. Časopis je u više navrata bio i zbornik radova različitih reumatoloških sastanaka?

Prof. Dürrigl: Da, jer je primarius Čop smrtno stradao u prometnoj nesreći. Ono što mi je olakšalo dalje voditi časopis bila je činjenica da mi je prim. Čop već prije bio povjerio dužnost tajnika uredništva. Stoga sam, slikovito rečeno, poznao "Reumatizam" iznutra i izvana. U želji da časopis i dalje bude atraktivan, uveo sam neke nove rubrike, dopuštanjem odgovarajućih časopisa pokrenuli smo testove za provjeru znanja liječnika, referate s intersekcijских sastanaka objavljivali smo kao "zbornike" u izvanrednim brojevima itd. U svemu tome imao sam dragocjenu pomoć kolegice dr. Mirjane Miko, koja je na moju zamolbu preuzela dužnost tajnice uredništva. Uopće mogu kazati kako sam cijelo vrijeme svoga "urednikovanja" imao vrlo ugodnu suradnju s članovima uredništva. Za jezičnu se pak lekturu brinuo dr. Milan Oklobđžija. Kako je Udruženje liječnika opće medicine nekako u to vrijeme pokrenulo svoj vlastiti časopis, dogovorno su preuzeli naš podnaslov "Praxis medici", a to je odgovaralo mojoj namjeri da "Reumatizam" sačuva svoj prvobitni profil, i to u svim razinama stručnosti - od kliničke reumatologije u praksi, do znanstvenih istraživanja koja će ovisiti o našim mogućnostima.

R: Moj prvi pisani prilog za "Reumatizam" bio je prikaz ruske knjige "Artroze". Sjećam se da ste me u svojem pismu usmjerili da mladi liječnici trebaju čitati reumatološke časopise i zatim ih sažeto prikazati. Knjige prikazuju iskusni liječnici, a ne početnici. Kako ste mlade liječnike poticali da počnu pisati za "Reumatizam"?

Prof. Dürrigl: U načelu, recenzije i ocjene trebaju pisati iskusni stručnjaci, a prikaze (referate iz literature) neka pišu mladi, jer im je od toga dvostruka korist: prate novosti u struci i vježbaju kratko i jasno izražavanje. Mlade sam uvijek poticao u čitanju stranih reumatoloških časopisa na onim jezicima kojima vladaju. Tada je, naime, bilo vrijednih kliničkih i laboratorijskih zapažanja na francuskom i njemačkom, a ne samo na engleskom jeziku. Jedan od načina stimulacije bio je da sam uvijek potpisao ime i prezime referenta. No, tada je bodovanje i ocjenjivanje objavljenih radova bilo drukčije.

R: Kao liječnik fizijatar i reumatolog, kako ste educirali mlade liječnike na specijalizaciji u Vašoj Klinici na Rebru?

Prof. Dürrigl: Na ovome mjestu ne bih ponovo - po ne znam koji puta - ulazio u raspravu o razgraničenju reumatologije između interne medicine i fizijatrije. Specijalizacija koja se provodila dok sam ja vodio kliniku zvala se "Fizikalna medicina i rehabilitacija". Kako sam i sám pripadao tzv. "staroj medicinskoj školi", tako sam i mlade liječnike podrobno upućivao u strpljivo uzimanje anamneze i potanko "fizikalno" pregledavanje čitavoga tijela prema načelima interne medicine, s podrobnom nadgradnjom pregleda lokomotornoga sustava - u čemu sam pridonio neke sitne vlastite priloge.

R: Zagreb su, prije pedesetak godina i kasnije, posjećivali mnogi europski i svjetski ugledni reumatolozi. Vaše izvanredno poznavanje engleskoga i njemačkoga jezika, pomoglo je liječnicima u razumijevanju održanih predavanja i u raspravama. S nekima ste se susretali i na europskim i svjetskim reumatološkim skupovima?

Prof. Dürrigl: Kad sam započeo specijalizaciju, bio je još uvijek običaj da uvaženi gosti drže predavanja na svom materinjem jeziku, a engleski se tek postupno uvlačio kao *lingua franca* u međunarodnu komunikaciju. Tako se, primjerice, dogodilo da sam predavanja znamenitoga kirurga de Bakeya i reumatologa Roberta Stechera prevodio s engleskoga, Jacquesa Lièvrea s francuskoga, a Hans Georga Fassbendera s njemačkoga jezika. Nije to uvijek bilo lako, jer su ti velikani obično govorili napamet i nisu imali napisan tekst referata, pa sam jedino prije njihova nastupa mogao "ušćariti" desetak minuta da mi priopće sažetak onoga što će reći. To je danas gotovo jedva vjerojatno, kad svi - i izlagači i slušatelji - govore engleski.

R: Laureat ste Akademije medicinskih znanosti Hrvatske. To ste najveće odličje primili za Vaš predani rad, među koji pripada i uređivanje Akademijina "Biltena".

Prof. Dürrigl: Član sam Akademije medicinskih znanosti od njezina osnutka. Njezin tadašnji predsjednik profesor Nikola Peršić odlučio je da Akademija treba izdavati "Bilten" iz kojega će svi članovi, ali i ostali zainteresirani, moći pratiti što se u Akademiji radi i zbiva. Neki brojevi "Biltena" osobito su dragocjeni jer donose *in*

extenso referate s raznih održanih simpozija. Kako sam već imao praktičnih iskustava iz “Reumatizma” i “Liječničkog vjesnika”, izabran sam za urednika toga “Biltena”. Mislim da je to bio koristan rad i osobito me dirnulo što sam nakon toliko godina izabran za laureata, što mi je jedno od najmilijih priznanja.

R: Priznat je Vaš dugogodišnji leksikografski rad. Počeo je s “Medicinskom enciklopedijom”, nastavio “Medicinskim leksikonom” i kapitalnim djelom “Enciklopedijski rječnik humanog i veterinarskog medicinskog nazivlja”. Jeste li se zasitili nakon toliko napisanih stranica i čitajući gotovo stotinu tisuća medicinskih stranica?

Prof. Dürrigl: Pa i nisam. Točno ste naveli sve edicije u koje su ugrađene tisuće sati mogega leksikografskog rada, ali me je on uvijek nanovo privlačio jer se odvijao u ugodnoj atmosferi. A da se nisam baš posve zasitio dokaz je knjiga “Klinička reumatološka radiologija” koju sam 2011. objavio s kolegicom profesoricom Kristinom Potocki, koja je inicirala cijeli taj projekt. S bratom Pavlom napisao sam, na poziv profesora Dubravka Orlića, rad o životu i djelu našega djeda Božidara Špišića, kao pogovor njegovoj autobiografskoj knjizi “Moj životni put” što ju je 2012. godine izdalo Hrvatsko ortopedsko društvo.

R: Kako je djelovao Odbor za leksikografiju Medicinskoga razreda HAZU, čiji ste bili dugogodišnji član suradnik?

Prof. Dürrigl: Kada je dogovoreno da će Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti u suradnji s Leksikografskim zavodom “Miroslav Krleža” pristupiti izradi “Enciklopedijskoga rječnika humanog i veterinarskog medicinskog nazivlja”, u Medicinskom sam razredu HAZU imenovan voditeljem Odbora za medicinsku leksikografiju. Članovi su bili akademici Ivo Padovan, Sergej Forenbacher i Slavko Cvetnić, profesori Hrvoje Gomerčić i Nada Čikeš i ja, a tajnica je bila gospođa Nebesna Kragović. Rad na Rječniku bio je vrlo zahtjevan, odbor je u punom sastavu radio dva puta tjedno kroz desetak go-

dina, a ja vrlo često i povrh toga. Nakon izlaska Rječnika iz tiska, nastavili smo, svaki napose, prikupljati građu za moguće drugo izdanje. U međuvremenu smo nažalost izgubili kolege Padovana, Forenbachera i Gomerčića, a Razred je u Odbor kooptirao profesore Josipa Madića, Miloša Judaša i Amira Muzura, primarijuse Vladimira Dugačkog i Gorana Ivaniševića, te doktora Željka Ferenčića.

R: Godinama ste pisali, uređivali i objavljivali priloge u “Hrvatskoj enciklopediji” i drugim izdanjima Leksikografskoga zavoda “Miroslav Krleža”. Tristota obljetnica rođenja Rugjera Boškovića obilježena je i njemu posvećenom “Leksikonu” u kojemu nalazimo i Vaš prilog!

Prof. Dürrigl: U Leksikografskom zavodu “Miroslav Krleža” surađivao sam od ranih 60-ih godina prošloga stoljeća, i to ne samo na izdanjima s medicinskom tematikom. U “Hrvatskoj općoj enciklopediji” bio sam urednik za područje medicine i okupio dvadesetak prominentnih medicinskih specijalista, jer sam želio da svaka natuknica s područja medicine bude obrađena na suvremenoj znanstvenoj i stručnoj razini. To nikako ne može učiniti samo jedan čovjek. U “Leksikonu Ruđera Boškovića” koji je objavljen 2011. godine, pomogao sam obraditi jednu natuknicu prvenstveno zato što nisam zaboravio starogrčki jezik što sam ga naučio u Klasičnoj gimnaziji.

R: Zahvaljujući Vam na sudjelovanju u ovom razgovoru, gospodine profesore, što bi poručili mladim liječnicima, reumatolozima i čitateljima “Reumatizma”?

Prof. Dürrigl: Poručio bih mladim kolegama da ne zaborave kako, usprkos znatnom razvoju znanja s područja imunologije, biokemije, genetike itd., klinička reumatologija još uvijek ima i imat će specifičnu *hermeneutičku* dimenziju. Liječnik mora znati interpretirati i prosuditi skup objektivnih nalaza i subjektivnih iskaza bolesnika. A tu humanizam i holistički pogled na čovjeka kao jedinstvo tijela, psihe i duha imaju važno mjesto.